

องค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้ (SCO) ในพลวัตการแข่งขันในระดับโลก

ในช่วง สองทศวรรษที่ผ่านมา โลกได้เข้าสู่ยุคแห่งการเปลี่ยนผ่านของระเบียบระหว่างประเทศอย่างชัดเจน จากระเบียบโลกแบบ “เอกขั้วอำนาจ” (Unipolarity) ภายหลังสงครามเย็น ซึ่งสหรัฐอเมริกาเป็นศูนย์กลางของอำนาจทางการเมือง เศรษฐกิจ และความมั่นคง สู่การเกิดขึ้นของระเบียบโลกแบบ “พหุขั้วอำนาจ” (Multipolarity) ที่หลายประเทศ โดยเฉพาะจีน รัสเซีย อินเดีย และกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาเริ่มมีบทบาทสำคัญมากขึ้นในเวทีโลก การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวไม่เพียงแต่สะท้อนถึงการปรับสมดุลของอำนาจ (Power Balance) หากยังเป็นสัญญาณของการสถาปนา “ระเบียบโลกใหม่” (New World Order) ที่มีหลายศูนย์กลาง (Multi-Centric Order) ทำงานควบคู่กันไป ภายใต้บริบทนี้ จีนได้แสดงบทบาทเชิงรุกมากขึ้นในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ระดับโลกผ่านกรอบความร่วมมือพหุภาคีต่าง ๆ โดยเฉพาะ “องค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้” (Shanghai Cooperation Organisation: SCO) ซึ่งก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2544 (ค.ศ. 2001) เพื่อเป็นกลไกส่งเสริมความร่วมมือด้านความมั่นคง เศรษฐกิจ และการเมืองระหว่างประเทศสมาชิกในภูมิภาคเอเชียกลางและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ด้วยการผสมผสานผลประโยชน์ทางยุทธศาสตร์ระหว่างจีนกับรัสเซียในฐานะประเทศผู้ก่อตั้ง SCO จึงถูกมองว่าเป็นสัญลักษณ์ของการเกิดขึ้นของ “กลุ่มอำนาจทางเลือก” (Alternative Power Bloc) ที่มีเป้าหมายเพื่อลดอิทธิพลของสหรัฐอเมริกาและพันธมิตรตะวันตกในภูมิภาค

นอกจากนี้ SCO ยังมีบทบาทในฐานะ “เวทีความร่วมมือเชิงยุทธศาสตร์” (Strategic Cooperation Platform) ที่สะท้อนการขยายอิทธิพลของจีนในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ การลงทุน โครงสร้างพื้นฐาน ภายใต้โครงการ “หนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง” (Belt and Road Initiative: BRI) ตลอดจนการสร้างกลไกความร่วมมือทางความมั่นคง เช่น การต่อต้านการก่อการร้ายข้ามชาติ การแลกเปลี่ยนข่าวกรอง และการฝึกซ้อมทางทหารร่วมระหว่างประเทศสมาชิก ซึ่งช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือของ SCO ในฐานะองค์กรระหว่างประเทศที่มีมิติครอบคลุมมากขึ้น

ในมิติทางภูมิรัฐศาสตร์ (Geopolitics) การเติบโตของ SCO สะท้อนให้เห็นถึงการขยายขอบเขตของ “อิทธิพลจีน” (Chinese Influence) ที่เริ่มขยายจากเอเชียกลางสู่เอเชียใต้ ตะวันออกกลาง และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ซึ่งหลายประเทศในอาเซียนได้เข้าร่วมในฐานะประเทศผู้สังเกตการณ์หรือคู่เจรจา เช่น กัมพูชา อินโดนีเซีย และเวียดนาม ทั้งนี้ย่อมมีผลต่อการกำหนดยุทธศาสตร์ความมั่นคงและนโยบายต่างประเทศของแต่ละประเทศ รวมถึงประเทศไทย ที่ต้องรักษาสมดุลระหว่างอิทธิพลของมหาอำนาจทั้งสองฝ่าย

ดังนั้น การศึกษาองค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้ (SCO) จึงเป็นประเด็นสำคัญต่อการทำความเข้าใจ “พลวัตของการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างมหาอำนาจ” ในระบบระหว่างประเทศสมัยใหม่ อีกทั้งยังเป็นกรณีศึกษาที่สะท้อนถึงแนวโน้มของการจัดระเบียบโลกในอนาคต ซึ่งอาจนำไปสู่การปรับเปลี่ยนโครงสร้างอำนาจในระดับภูมิภาคและระดับโลกอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งในมิติของความมั่นคง เศรษฐกิจ และการทูต

ท่ามกลางสถานการณ์การแข่งขันภูมิรัฐศาสตร์ที่กำลังคุกรุ่นในปัจจุบัน ประเทศมหาอำนาจใช้ทุกสรรพกำลังทางอำนาจการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและการทหาร ในการเดินทางขยายอิทธิพลอำนาจของตนเอง รวมถึงการแสวงหาพันธมิตรร่วมในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การแข่งขันขยายอิทธิพลของตนเอง หนึ่งในเครื่องมือการแสวงหาพันธมิตรและขยายอำนาจอิทธิพล คือ องค์การความร่วมมือระหว่างประเทศ หรือกรอบความร่วมมือระหว่างประเทศ ที่สหรัฐกับจีนแข่งขันกันอย่างต่อเนื่อง

องค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้ (SCO) เป็นองค์การความร่วมมือระหว่างประเทศที่ผลักดันโดยเป็นจีนเป็นหลัก และก่อตั้งขึ้นในปี 2001 โดยจีน รัสเซีย กับอีกสี่ประเทศในเอเชียกลางที่เคยเป็นส่วนหนึ่งของสหภาพโซเวียต ได้แก่ คาซัคสถาน คีร์กีซสถาน ทาจิกิสถาน และอุซเบกิสถาน จุดเริ่มต้นมาจากข้อตกลงเกี่ยวกับพรมแดนที่ลงนามในปี 1996 ระหว่างรัสเซีย จีน และประเทศในเอเชียกลาง ที่เรียกว่า “เซี่ยงไฮ้ไฟฟ์” (Shanghai Five) ข้อตกลงนี้ถูกขยายให้เป็นองค์การเพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างประเทศในภูมิภาค และส่งเสริมความร่วมมือในด้านต่าง ๆ เช่น การค้าและความมั่นคง ตามความคิดริเริ่มของจีน¹ จนต่อมาเริ่มมีการขยายสมาชิกพันธมิตรมากขึ้นตามลำดับ ตั้งแต่ประเทศในภูมิภาคตะวันออกกลาง อาทิ อิหร่าน รวมถึงขยายบทบาทในต่อภูมิภาคอื่น ๆ อีกด้วย แต่อย่างไรก็ตามที่ผ่านมาองค์การถูกมองว่าเป็นกลุ่มระหว่างประเทศที่อยู่ตรงข้ามชั่วคราวตะวันตก แต่ไม่มีการขับเคลื่อนอย่างจริงจังหรือดำเนินการอย่างมีรูปธรรมนัก การดำเนินการอย่างมีรูปธรรมในการหารือขับเคลื่อนกลไกองค์การนี้จะพบเห็นไม่บ่อยนัก อย่างไรก็ตาม องค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้ (SCO) เริ่มขยายบทบาทและอิทธิพลมากขึ้นโดยจีนที่ดำเนินนโยบายต่างประเทศในลักษณะ “พหุขั้วอำนาจ” (Multipolarity) ซึ่งจีนกำลังยืนยันหลักการว่า โลกมีพื้นที่พอสำหรับการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของมหาอำนาจ จะเห็นได้ว่าตั้งแต่จีน เริ่มวางบทบาทของตนเองในฐานะผู้นำ มีการขยายข้อตกลงการหารือร่วม ทั้งยังเริ่มขยายอิทธิพลใน ASEAN เพื่อแสวงหาข้อเสนอเชิงธุรกิจ และการขยายอิทธิพลในพื้นที่ภูมิภาค ตลอดจนสร้างการมีส่วนร่วมกับกลุ่ม BRICS มากขึ้น โดยจุดมุ่งหมายอันสำคัญของจีนคือการเพิ่มบทบาทและอิทธิพลของกลุ่ม BRICS เป็นอีกหนึ่งสถาปัตยกรรมทางการเมืองระหว่างประเทศ ในการคานอำนาจของกลุ่มความร่วมมือของฝ่ายตะวันตก อาทิ G7 โดยจีนอ้างว่าจะสร้างสภาวะระเบียบโลกที่ค้ำึงถึงบทบาทของประเทศกำลังพัฒนาในเวทีโลกมากขึ้น

ซึ่งจากดำเนินยุทธศาสตร์ของจีนในครั้งนี้ เริ่มสะท้อนการใช้กลไกทางกลุ่มองค์การความร่วมมือระหว่างประเทศมากขึ้น ในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การสร้างแนวร่วมทางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และความพยายามคานอำนาจและการแข่งขันต่อฝ่ายตะวันตกและสหรัฐอเมริกา

¹ BBC Thai, (3 ก.ค. 67), องค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้คืออะไร เขย่ามหาอำนาจโลกได้หรือไม่ ? สืบค้นจาก <https://www.bbc.com/thai/articles/c4ngzqz9k9eo>

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า องค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้ (SCO) จึงเริ่มกลับมามีบทบาทมากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ จีนเป็นเจ้าภาพในการประชุมสุดยอดองค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้ (Shanghai Cooperation Organisation: SCO) ณ นครเทียนจิน ประเทศจีน ที่มีผู้นำและตัวแทนจากกว่า 20 ประเทศและองค์กรระหว่างประเทศเข้าร่วม²

ในการประชุมครั้งนี้สีจิ้นผิงผู้นำของจีน ได้กล่าวสุนทรพจน์ในวันที่ 1 กันยายน เพื่อเน้นย้ำความสำคัญของการที่ประเทศสมาชิกต่อต้านทัศนคติแบบสงครามเย็นและการกั๊กแก๊ง ขณะที่สีจิ้นผิงชี้ว่า “SCO ได้วางแบบอย่างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศรูปแบบใหม่ ท่ามกลางสถานการณ์โลกที่เต็มไปด้วยความผันผวนและความวุ่นวาย” พร้อมทั้งย้ำจุดยืนของ SCO ที่คัดค้านการแทรกแซงจากภายนอกและยืนหยัดเคียงข้างความยุติธรรมระหว่างประเทศ รวมทั้งต่อต้านลัทธิครอบงำและการเมืองแบบใช้อำนาจ³ ซึ่งในการประชุมครั้งนี้ นอกจากประเทศสมาชิกในภูมิภาคเอเชียกลางที่เข้าร่วมแล้วกลุ่มประเทศอาเซียนหลายประเทศได้มีโอกาสเข้าร่วมประชุมในครั้งนี้ด้วย อาทิ กัมพูชา มาเลเซีย อินโดนีเซีย เวียดนาม และผู้นำรัฐบาลเมียนมาร์ พล.อ.อาวุโส มิน ออง ไลง์ ซึ่งสะท้อนว่าจีนใช้ SCO เป็นเครื่องมือการขยายความร่วมมือ การพูดคุย รวมถึงการแสวงหาพันธมิตร โดยครั้งนี้จีนเพิ่มบทบาทจากการหารือแลกเปลี่ยนด้านเศรษฐกิจ พร้อมทั้งเพิ่มบทบาทการแสดงวิสัยทัศน์ในมิติความมั่นคงมากยิ่งขึ้น องค์การระหว่างประเทศจึงเริ่มเป็นที่จับตามองของต่างประเทศ โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกา

ผลกระทบและข้อเสนอเชิงยุทธศาสตร์ต่อประเทศไทย

สำหรับประเทศไทย การขยายบทบาทของ SCO มีทั้ง “โอกาส” และ “ความท้าทาย” ในเวลาเดียวกันโอกาสของไทย ได้แก่ การเพิ่มช่องทางความร่วมมือทางเศรษฐกิจ การค้า และโครงสร้างพื้นฐานภายใต้โครงการ BRI ของจีน รวมถึงการแลกเปลี่ยนความร่วมมือด้านพลังงานและความมั่นคง ในขณะที่ความท้าทาย จากแนวโน้มดังกล่าวคือ การรักษาสมดุลระหว่างมหาอำนาจ โดยเฉพาะในภาวะที่สหรัฐอเมริกาและพันธมิตรตะวันตกมอง SCO เป็นกลไกต่อต้านอิทธิพลของตน

ดังนั้น ประเทศไทยควรดำเนินยุทธศาสตร์ “การทูตสมดุล” (Balanced Diplomacy) ที่มุ่งรักษาความสัมพันธ์อันดีกับทุกฝ่าย พร้อมกับส่งเสริมบทบาทในฐานะ “ตัวกลางทางการทูต” (Diplomatic Mediator) เพื่อรักษาผลประโยชน์แห่งชาติและเสถียรภาพของภูมิภาค ซึ่งท่ามกลางสถานการณ์การแข่งขันภูมิรัฐศาสตร์ที่กำลังจะปรับเปลี่ยนระเบียบโลกในยุคปัจจุบัน ประเทศไทยจะต้องมองและดำเนินยุทธศาสตร์เพื่อให้สอดคล้องและรักษาผลประโยชน์ของประเทศให้ได้มากที่สุด

² Thaipbs, (1 ก.ย.68), จีนต้อนรับ 20 ผู้นำโลก ประชุมความร่วมมือ SCO 2025 สืบค้นจาก <https://www.thaipbs.or.th/news/content/355987>

³ วิโรจน์ เลิศจิตต์ธรรม, (1 ก.ย.68), จีนต้อนรับ 20 ผู้นำโลก ประชุม SCO Summit 2025 สีจิ้นผิง ยกเป็นแบบอย่างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศรูปแบบใหม่, The standard สืบค้นจาก <https://thestandard.co/xi-jinping-sco-anti-cold-war/>